

Conceptual Model of "Scientific Authority" from the Supreme Leader Ayatollah Khamenei's Viewpoint

Mahdiyeh Farazkish *

Received: 27/04/2022

Ghasem Azadi Ahmadabadi **

Accepted: 19/01/2023

Sajedeh Abdi ***

Abstract

The term "scientific authority" was first suggested by the Supreme Leader during a meeting with Imam Sadiq students on Eid-e- Ghadir in 2005. The purpose of this study is to present a systematic model of "scientific authority" based on the thought and speech of the Supreme Leader, following a qualitative approach and using a thematic Analysis. One of the appropriate techniques in qualitative research is content analysis, which can be well used to identify patterns in qualitative data. For this purpose, the content related to the themes of scientific authority was extracted from the Supreme Leader's pertinent statements. It was then categorized into 38 main themes in four dimensions, namely scientific, managerial, cultural and political, and six main functions, namely scrutiny, control, intervention, leadership, infrastructure and institutionalization. After identifying three types of components including concepts (main themes and keywords), dimensions and functions related to scientific authority, a three-level model was extracted. The results show that the scientific, cultural and managerial components have gained the Leader's hardest emphasis respectively based on the dimensional approach, and the "leadership" component has been at the top of his functional approach whereas the "institutionalization" component is the least important. This superiority of leadership could be the result of the attention devoted to institutional and cultural infrastructures after the realization of macro orientations and requirements at the policy-making level.

Keywords

Scientific Authority; Khamenei's Viewpoints; Thematic Analysis; Scientific Authority Dimensions and Functions.

---

* Ph.D. student of industrial management, Tarbiat Modares University, Tehran, Iran. (Corresponding Author).

farazkish@nrsp.ac.ir

0000-0003-2564-1747

** Professor, Department of Industrial Management, Faculty of Management and Economics, Tarbiat Modares University, Tehran, Iran. azadi@nrsp.ac.ir

0000-0002-3610-2573

*** Associate Professor, Department of Management, Faculty of Social and Economic Sciences, Al-Zahra University, Tehran, Iran. abdi@nrsp.ac.ir

0000-0001-5414-6070

فصلنامه علمی اندیشه مدیریت راهبردی (اندیشه مدیریت)، مقاله پژوهشی
سال شانزدهم، شماره سوم (پیاپی ۳۳)، پاییز ۱۴۰۱، صص. ۱-۲۸

ارائه مدل مفهومی «مرجعیت علمی» بر اساس اندیشه و گفتار مقام معظم رهبری

تاریخ دریافت: ۱۴۰۱/۰۲/۰۷ تاریخ پذیرش: ۱۴۰۱/۱۰/۲۹
مقاله برای اصلاح به مدت ۹۹ روز نزد نویسنده (گان) بوده است.

مهديه فرازکيش*
قاسم آزادی احمدآبادی**
ساجده عبدی***

10.30497/SMT.2023.243030.3382

چکیده

اصطلاح «مرجعیت علمی» اولین بار توسط مقام معظم رهبری در دیدار با دانشجویان امام صادق (ع) در عید غدیر سال ۱۳۸۴ عنوان گردید. هدف این پژوهش، ارائه مدل نظام‌مند «مرجعیت علمی» مبتنی بر اندیشه و گفتار مقام معظم رهبری، بر اساس رویکرد کیفی و استفاده از روش تحلیل مضمون است. یکی از فنون تحلیل مناسب در تحقیقات کیفی، تحلیل مضمون است که می‌توان به خوبی برای شناخت الگوهای موجود در داده‌های کیفی استفاده نمود. بدین منظور محتوای مرتبط با مضامین مرجعیت علمی از هر یک از بیانات مقام معظم رهبری با برچسب مرجعیت علمی استخراج شد و با طی مراحل روش پژوهش، ۳۸ مضمون اصلی در چهار بُعد علمی، مدیریتی، فرهنگی و سیاسی و شش کارکرد اصلی مذاقه، مراقبه، مداخله، راهبری، زیرساخت و نهادسازی طبقه‌بندی شد. پس از شناسایی سه گونه مؤلفه مشتمل بر مفاهیم (مضامین و کلیدواژه‌های اصلی)، ابعاد و کارکردهای مرتبط با مرجعیت علمی، مدل سه‌سطحی مرجعیت علمی استخراج شد. نتایج نشانگر آن است که مؤلفه‌های علمی، فرهنگی و مدیریتی به ترتیب بیشترین تأکید رهبری بر مرجعیت علمی بر اساس رویکرد ابعادی است و همچنین مؤلفه «راهبری» در صدر اولویت رویکرد کارکردی مقام معظم رهبری قرار دارد و مؤلفه «نهادسازی» کمترین میزان اهمیت در بین سایر مؤلفه‌ها را به خود اختصاص داده است که می‌توان دلیل برتری راهبری در این مقوله را توجه به تدابیر زیرساخت‌های نهادی و فرهنگی را پس از تحقق جهت‌گیری‌های کلان و الزامات سطح سیاست‌گذاری دانست.

واژگان کلیدی

مرجعیت علمی؛ بیانات مقام معظم رهبری؛ تحلیل مضمون؛ ابعاد و کارکردهای مرجعیت؛ سیاست علم.

20.1001.1.23830891.1401.16.3.1.7

* عضو هیأت علمی مرکز تحقیقات سیاست علمی کشور، تهران، ایران.

farazkish@nrsp.ac.ir

0000-0003-2564-1747

** عضو هیأت علمی مرکز تحقیقات سیاست علمی کشور، تهران، ایران. (نویسنده مسئول)

azadi@nrsp.ac.ir

0000-0002-3610-2573

*** کارشناس پژوهشی مرکز تحقیقات سیاست علمی کشور، تهران، ایران.

abdi@nrsp.ac.ir

0000-0001-5414-6070

مقدمه و بیان مسئله

مرجعیت علمی^۱ شکلی از قدرت نرم مشروع است که به واسطه فرادستی و سیادت در حوزه‌های علم و فناوری حاصل می‌گردد. پیشگامی در توسعه مرزهای دانش و دارا بودن بیشترین سهم از فعالیت‌ها، فرایندها و محصولات دانشی در یک رشته علمی از مصادیق بارز مرجعیت علمی محسوب می‌گردد. مرجعیت علمی به معنای تأثیرگذاری محوری بر جایگاه کنونی و شکل‌گیری وضعیت آینده یک رشته علمی می‌باشد. جایگاه مرجع علمی خاستگاه علم هنجار می‌باشد. سیاست‌گذاران حوزه علم و فناوری در هر دیسپلین علمی مسئول حصول به جایگاه مرجعیت علمی در آن دیسپلین علمی است (یزدانی، ۱۳۹۸، ص. ۲۹-۳۰).

دستیابی به «مرجعیت علم و فناوری» در بیانات مقام معظم رهبری، اسناد بالادستی نظام و سیاست‌های کلان کشور در حوزه علم، فناوری و نوآوری به شکل‌های مختلف اشاره شده است. به نظر می‌رسد رسیدن به چنین جایگاهی بدون مذاقه کافی بر مفاهیم، ابعاد و کارکردهای آن، میسر نگردد؛ مضافاً کلیدواژه علمی «مرجعیت علمی» نخستین بار توسط مقام معظم رهبری در دیدار با دانشجویان و اساتید دانشگاه امام صادق (ع) در روز عید غدیر، ۲۹ دی ماه ۱۳۸۴ مطرح گردید که دیدگاه‌ها و تعبیر متعددی را در پی داشت. برخی از این دیدگاه‌ها عطف به ماسبق بوده و مرجعیت علمی را واژه‌ای دانسته که مصداق‌های آن در ادوار مختلف تاریخ تمدن اسلامی - ایرانی اتفاق افتاده است (قبادی، ۱۳۸۵، ص. ۱۸). برخی دیگر مرجعیت علمی را ناظر به آینده پیشرفت‌های علم و فناوری در بیانات رهبری دانسته که مرجعیت علمی به‌گونه‌ای است که «دنیا از نظرات ما استفاده کند»^۲ و «جوینده دانش، طالب علم، مجبور باشد بیاید سراغ شما، سراغ کتاب شما»^۳ مدنظر است. بنابراین با این تعبیر مرجعیت علمی، ایجاد بنای مستقل علمی با استفاده از فرهنگ اسلامی - ایرانی است (رودی، ۱۳۸۹، ص. ۳۹). در باب اهمیت و ضرورت پرداختن به الگوسازی فرآیندی مرجعیت علمی باید بیان کرد که گام اول در تحقق مرجعیت علمی کشور، ایجاد درک و مفهوم یکسان از مرجعیت علمی، ابعاد، شاخص‌ها و فرآیند دستیابی به آن در بین نخبگان جامعه است (پوررضا، ۱۳۹۰، ص. ۲). به این ترتیب، برای دستیابی به مرجعیت در علم و فناوری، لازم است در ابتدا مفاهیم و

کارکردهای این سیاست تبیین شود تا باعث تسهیل و تسریع در روند رسیدن به این هدف ملی شده و ترسیم این افق را ممکن و ملموس نماید (آزادی احمدآبادی، ۱۴۰۰، ص. ۲۴۲).

آیت‌الله خامنه‌ای از سال ۱۳۸۱ تاکنون بیش از بیست بار به مناسبت‌های گوناگون بر ضرورت برنامه‌ریزی برای دستیابی ایران به مرجعیت علمی و فناوری جهانی در بازه زمانی پنجاه ساله اشاره کرده است. وبگاه رسمی رهبر بیست و سه مورد از اشارات ایشان در باب تشریح و توضیح مفهوم مرجعیت علمی را از بیانات و سیاست‌های ابلاغی گردآوری نموده است که در شناسایی مؤلفه‌های ناظر بر مرجعیت علمی، مرجع اصلی پژوهش حاضر قرار گرفته است. بخشی از نکات اصلی برگرفته از بیانات ایشان جهت استخراج مفاهیم و مضامین، ابعاد و کارکردها در جدول شماره (۱) ارائه شده است.

یکی از ملاحظات مهم و اساسی برای رسیدن به اهداف حقیقی و تحقق اهداف علمی یعنی کسب مرجعیت علمی در نظام مقدس جمهوری اسلامی، توجه اساسی و مستمر تدابیر و راهبردهای مقام معظم رهبری در زمینه کسب مرجعیت علمی و به فعلیت رساندن و تحقق بخشیدن مستمر به این مرجعیت است. نظر به اهمیت نقش اندیشه و گفتار رهبری در شکل‌گیری و توسعه «مرجعیت علمی»، به‌عنوان یکی از موضوعات حائز اهمیت در نظام علم و فناوری کشور، این پژوهش با رویکرد سیاست‌پژوهی و بکارگیری روش تحلیل مضمون^۲ به دنبال استخراج مدل مفهومی از مفاهیم، ابعاد و کارکردهای مرجعیت علمی بر مبنای بیانات ایشان در این خصوص طی حدود بیست سال گذشته است.

۱. پیشینه پژوهش

پژوهش‌های متعددی به منظور تبیین مفهوم مرجعیت علمی از دیدگاه مقام معظم رهبری شکل گرفته که در ادامه به معرفی آنها پرداخته می‌شود.

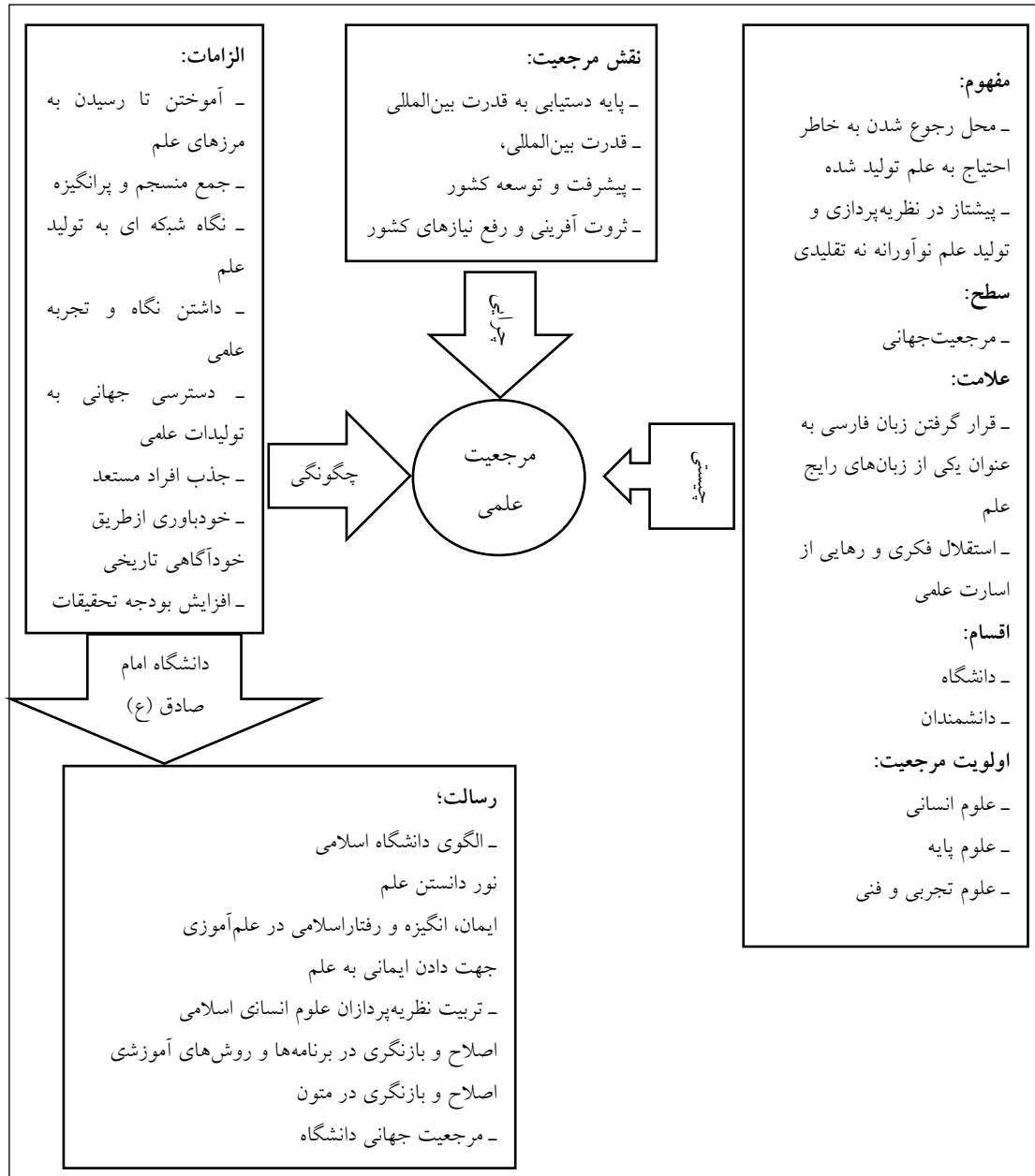
«الگوی مرجعیت علمی در جمهوری اسلامی ایران براساس بیانات مقام معظم رهبری» عنوان پژوهشی است که توسط قوام‌آبادی و همکاران (۱۳۹۴) با هدف ارائه الگوی نظام‌مند فرآیند مرجعیت علمی مبتنی بر منظومه فکری مقام معظم رهبری، براساس راهبرد

پژوهشی داده بنیاد و با استفاده از رویکرد نظام‌مند استراوس و کوربین انجام شده است. بدین منظور بیانات مقام معظم رهبری در مورد علم و فناوری مطالعه و با فرآوری داده‌ها و مفاهیم، مقوله‌های کلان و خرد الگوی نظام‌مند استخراج شد. با طی مراحل روش تحقیق، مقوله‌های الگو از جمله مقوله محوری، شرایط علی، شرایط زمینه‌ای، شرایط واسطه‌ای و راهبردها و پیامدهای آن مبتنی بر بیانات مقام معظم رهبری استخراج شدند. نتایج نشانگر این است که حرکت به سمت مرجعیت علمی، فرآیندی است که پیشرفت همه‌جانبه کشور، ثروت‌آفرینی و رشد اقتصادی، اقتدار ملی، عزت ملی و تشکیل تمدن اسلامی از جمله پیامدها و نتایج تحقق مرجعیت علمی برای نظام جمهوری اسلامی است. همچنین عبدالحسین‌زاده و همکاران (۱۳۹۴) پژوهشی را با هدف ارائه مدل نظام‌مند فرآیند مرجعیت علمی مبتنی بر منظومه فکری مقام معظم رهبری انجام دادند. این پژوهش مبتنی بر استراتژی پژوهشی داده بنیاد و براساس رویکرد نظام‌مند استراوس و کوربین به دنبال استخراج مدل نظام‌مند مرجعیت علمی بود. بدین‌منظور ابتدا بیانات مقام معظم رهبری در مورد علم و فناوری مطالعه شده و با فرآوری داده‌ها و مفاهیم، مقوله‌های کلان و خرد مدل نظام‌مند شامل مقوله محوری، شرایط علی، شرایط زمینه‌ای، شرایط واسطه‌ای و راهبردها و درنهایت، پیامدها استخراج شدند. با این بررسی نظام‌مند، مشخص شد که حرکت به سمت مرجعیت علمی، یک فرآیند است که برای اجرای دقیق و صحیح آن بایستی درخصوص مرجعیت علمی و راهبردها و دیگر شرایط تحقق آن آشنا شد. در پایان نیز مشخص شد که پیشرفت همه‌جانبه کشور، ثروت‌آفرینی و رشد اقتصادی، اقتدار ملی، عزت ملی و تشکیل تمدن اسلامی از جمله پیامدها و نتایج تحقق مرجعیت علمی برای نظام جمهوری اسلامی می‌باشد.

لطیفی و همکاران (۱۳۹۷) در تحقیق خود به دنبال اولویت‌بندی راهبردها برای تسریع در نیل به مرجعیت علمی ایران اسلامی بودند. روش پژوهش آنها ترکیبی (کمی و کیفی) بود؛ به گونه‌ای که در گام نخست از روش نظریه داده بنیاد برای استخراج راهبردهای نیل به مرجعیت علمی از منظر رهبر معظم انقلاب استفاده کردند. در گام دوم براساس روش کمی IPA اقدام به اولویت‌بندی این راهبردها براساس نظرات خبرگان عرصه علم کشور شد. با تحلیل‌های صورت گرفته معلوم شد راهبردهای «وحدت حوزه و دانشگاه»،

«نهضت نرم‌افزاری و تولید علم»، «تحول در آموزش و پرورش» و «تحول در نظام تعلیم و تربیت» باید در اولویت قرار گیرد و راهبردهای «مدیریت نظام‌مند عرصه علمی» و «جذب و حمایت نخبگان» باید با میزان توجه کنونی ادامه یابند و راهبردهای سوم شامل «اسلامی سازی علوم» و «تبادل علمی و دیپلماسی علمی» و راهبردهای «تحول در حوزه علمیه»، «تأسیس دانشگاه اسلامی»، «گفتمان سازی علمی»، «آزاداندیشی»، «یادگیری از غرب ولی شاگرد نماندن» و «تأسیس شرکت‌های دانش‌بنیان و تجاری‌سازی علم و فناوری» اولویت چهارم را شامل می‌شوند.

همچنین قلی‌پور (۱۳۹۹) مدل مفهومی مرجعیت علمی از منظر رهبر انقلاب را ارائه داد و در آن از سه حیث چرایی (نقش مرجعیت علمی) و چگونگی (الزامات مرجعیت علمی) و چیستی (مفهوم، سطح، علامت و اقسام مرجعیت) به تبیین این مفهوم پرداخته و در قالب شکل شماره (۱) ارائه شده است (ص. ۳۳).

شکل (۱): مدل مفهومی مرجعیت علمی از منظر رهبر انقلاب

منبع: (قلی‌پور، ۱۳۹۹، ص. ۳۳)

سعدآبادی، رحیمی‌راد و فرتاش (۱۳۹۹) پژوهشی را به منظور تبیین و بازشناسی مؤلفه‌های تشکیل‌دهنده مفهوم مرجعیت علمی انجام دادند. آنها در وهله اول پس از مرور ادبیات دانشگاهی، بیانات رهبری و همچنین مصاحبه با خبرگان این حوزه، مؤلفه‌های ناظر بر مفهوم مرجعیت علمی با به‌کارگیری تکنیک تحلیل مضمون استخراج و سپس داده‌های حاصله با استفاده از تکنیک دلفی فازی، تجزیه و تحلیل کردند. در مجموع ۴۰ مؤلفه در قالب ۵ بعد ناظر بر مفهوم «مرجعیت علمی» شناسایی شد که ۵ دسته اصلی عبارت‌اند از: مؤلفه‌های فرهنگی، مؤلفه‌های علمی، مؤلفه‌های بین‌المللی، مؤلفه‌های مدیریتی، مؤلفه‌های اجتماعی. همچنین تعدادی شاخص به‌منظور پایش مفهوم مرجعیت علمی پیشنهاد شد. با توجه به آن‌که مفاهیم و مؤلفه‌هایی که ناظر بر مرجعیت علمی هستند، شیوه تعامل با این پدیده را نیز رقم می‌زنند و همچنین موفقیت یک نهاد علمی یا جامعه برآمده از میزان همپوشانی تصاویر ذهنی اعضای آن در مسیریابی و نیل به مقصود است، این پژوهش سعی داشت بستری را برای بحث متفکرین اصلی این حوزه فراهم کند تا در صورت توجه نهادهای مجری و سیاست‌گذاری در علم و فناوری، نقطه عطفی برای تبادل افکار عملی و علمی بیشتر فراهم شود.

«شناسایی و اولویت‌بندی موانع تحقق مرجعیت علمی در عرصه علوم انسانی» پژوهش مرتبط دیگری در این زمینه است که توسط واثقی‌آبادی و همکاران (۱۴۰۰) با توجه به اهمیت علوم انسانی در ساخت تمدن نوین اسلامی و نقش دانشگاه امام صادق (ع) به عنوان اولین مخاطب مرجعیت علمی در عرصه علوم انسانی مورد تأکید رهبر معظم انقلاب اسلامی قرار گرفت انجام شد. موانع پژوهش با استفاده از روش آمیخته کیفی-کمی از دو منظر «اثرگذاری» و «امکان‌پذیری» مورد تحلیل و رتبه‌بندی قرار گرفت و اولویت‌بندی نهایی در چهار سطح ارائه شد که مهمترین موانع تحقق مرجعیت علمی در دانشگاه امام صادق (ع) «تبدیل نشدن افراد برجسته دانشگاه به جریان علمی در سطح ملی و جهانی»، «درگیر شدن مدیران ارشد دانشگاه به مسائل خرد و در نتیجه واماندن از مسائل راهبردی دانشگاه» و «عدم توانمندی در برندینگ دانشگاه» شناسایی شد.

اسلامی و همکاران (۲۰۱۵) پژوهشی با موضوع مرجعیت علمی، چالش‌ها و راهکارها در حوزه سلامت انجام دادند. این پژوهش با رویکرد مرور روایت براساس راهبردهای مرجعیت علمی بیانات مقام معظم رهبری، بررسی اسناد بالادستی نظام از جمله سند چشم‌انداز ایران ۱۴۰۴، نقشه جامع علمی سلامت، سیاست‌های کلی علم و فناوری و نیز بررسی نظرات و بیانات مسئولین حوزه سلامت، اساتید و دانشجویان با توجه به منابع در دسترس صورت گرفت. نتایج این پژوهش حاکی از آن است که رصد و پایش آینده‌نگاری علم در حوزه سلامت در ایران و جهان نیازمند برخورداری از استادان پیشکسوت و جوانان دانشمند و بانگیزه، و پرهیز از حرکت‌های بخشی و جزیره‌ای می‌باشد. استانداردهای فعالیت‌ها موجب ارتقا کیفیت طرح‌های تحقیقاتی و بهره‌گیری و حمایت از آنان می‌گردد. تعامل فعال و اثرگذار در حوزه علم و فناوری همراه با تعاملات و تبادلات بین‌المللی کشور را قادر می‌سازد تا جایگاه هدایت و پژوهش خود را در منطقه و دنیا با تولید نظرات علمی و قابل استناد ارتقا بخشد.

مطالب فوق به مرور فعالیت‌های پژوهشی حول محور موضوعی «مرجعیت علمی» پرداخته است. ارائه مدل مفهومی مرجعیت علمی با رویکرد سیاست‌پژوهی از منظر ابعاد و کارکردهای متناظر با مرجعیت علمی، بدیع بودن موضوع پژوهش حاضر را مشخص می‌نماید. افزون بر این، استخراج مفاهیم برگرفته از بیانات براساس بافتار سیاست‌گذاری حوزه علم و فناوری کشور و براساس مدل چرخه سیاست‌گذاری و متناظرسازی آنها در کارکردهای موضوعی، خلاقیت دیگری بود که اهمیت و ضرورت انجام پژوهشی مستقل را جهت ارائه الگوی رهبری در حوزه مرجعیت علمی مشخص می‌نماید.

۲. روش پژوهش

به منظور شناسایی و تحلیل مضامین مرتبط با مرجعیت علمی، از روش تحلیل مضمون استفاده شده است. دلایل استفاده از روش تحلیل مضمون از میان روش‌های فوق عبارتند از:

- کیفی بودن روش و تناسب گام‌های تحلیل آن با هدف پژوهش
- سادگی و عملیاتی بودن گام‌های روش در پاسخ به نیاز موجود

- نظرسنجی و مشورت با خبرگان روش‌شناسی و تأیید روش توسط آنها برای تحلیل اسناد

تحلیل مضمون یکی از روش‌های پژوهش کیفی است که برای ترجمه‌های تفسیری، روایت‌های بنیادی یا ایجاد تئوری بهره‌گیری از یکپارچه‌سازی و مقایسه یافته‌ها یا استعاره‌های مطالعات کیفی مختلف، استفاده می‌شود. همچنین تحلیل مضمون به معنای جمع‌آوری و تفکیک یافته‌ها، آزمایش آنها، شناخت ویژگی‌های ضروری و در برخی موارد، ترکیب پدیده‌ها به یک کلیت تغییر یافته است. در فرآیند تحلیل از رهنمودهای نوبلیت و هیر^۵ به منظور هدایت روش علمی تحلیل مضمون پیروی شده است. گام‌های تحلیلی این تحقیق برای استخراج و استنتاج اجزا به شرح زیر است (عابدی جعفری، تسلیمی، فقیهی و شیخ زاده، ۱۳۹۰):

۱. جمع‌آوری و بررسی یافته‌ها؛
  ۲. شناسایی ارتباطات میان بررسی‌های انجام شده و خلاصه‌سازی نتایج؛
  ۳. تفسیر و ترجمه؛
  ۴. ارائه نتایج تلفیق‌های به عمل آمده.
- مراحل انجام تحلیل با استفاده از روش تحلیل مضمون مطابق با شکل شماره (۲) خواهد بود:

شکل (۲) مراحل تحلیل اسناد با استفاده از روش تحلیل مضمون

گام‌های تحلیلی این تحقیق برای استنتاج مضامین مرجعیت علمی به شرح زیر است:

۲-۱. جمع‌آوری و بررسی یافته‌ها: بدین‌منظور محتوای مرتبط با مضامین مرجعیت علمی از هریک از بیانات رهبری با برچسب مرجعیت علمی استخراج شده است که در گام اول یافته‌ها ارائه خواهد شد.

۲-۲. شناسایی ارتباطات میان بررسی‌های انجام شده و خلاصه‌سازی نتایج: در این گام ابتدا مؤلفه‌هایی برای بررسی هر یک از بیانات شناسایی شده است. بدین‌منظور با توجه به بافتار بیانات رهبری و اهداف این پژوهش درخصوص نقش رهبری در توسعه مرجعیت علمی به عنوان یکی از کلیدواژه‌های اصلی نظام علم و فناوری کشور، سه گونه مؤلفه مشتمل بر مفاهیم، ابعاد و کارکردهای مرتبط با مرجعیت علمی، مدنظر قرار گرفته است. مفاهیم ناظر بر عبارات هم‌ارز یا معانی مشابه به کار گرفته شده است. ابعاد ناظر بر جنبه‌های مختلفی است که در تحلیل بافتار پیشبرد مرجعیت علمی می‌باید مدنظر قرار گیرند و در نهایت کارکردها ناظر بر ماهیت جهت‌گیری‌های توصیه‌ها و بیانات و خطوط اصلی راهنما هستند. در هر مورد دستیابی به کلیدواژه‌های اصلی هدف اصلی این گام است و بعضاً می‌تواند میان یک یا چند مؤلفه مشترک نیز باشد.

۲-۳. تفسیر و ترجمه: در این گام مؤلفه‌های هم‌ارز شناسایی شده، در قالب جداول کدگذاری شده نمایش داده می‌شود.

۲-۴. ارائه نتایج تلفیق‌های به‌عمل آمده: در گام آخر مضامین و کلیدواژه‌های اصلی شناسایی شده در قالب مدل مفهومی مستخرج ارائه می‌شود.

۳. یافته‌های پژوهش

در ادامه نتایج هر یک از گام‌های اجرایی به صورت تفصیلی بیان شده است. البته نتایج گام اول به طور خلاصه در متن مقاله و البته به طور مفصل در پیوست‌های پژوهش ارائه شده و گام‌های بعدی به صورت تحلیلی و استنتاجی ارائه شده است.

۳-۱. جمع‌آوری و بررسی یافته‌ها

در این پژوهش به منظور تبیین مفهوم، ابعاد و کارکردهای مرجعیت علمی سابقه بیانات مقام معظم رهبری بررسی شده است. همان‌طور که در مقدمه نیز اشاره شد، نخستین بار مضمون دقیق مرجعیت علمی در سال ۱۳۸۴ توسط ایشان مطرح گردیده، اما براساس

جستجوی برچسب‌های^۶ «پایگاه اطلاع‌رسانی مقام معظم رهبری»، سابقه موضوع به چندین سال قبل (سال ۱۳۶۸) اشاره دارد؛ لذا فهرست اسناد مورد بررسی در این پژوهش مشتمل بر موارد زیر خواهد بود:

۱. بیانات در دیدار اعضای بنیاد دایره‌المعارف اسلامی (۱۳۶۸/۰۷/۳۰)
۲. پیام به کنگره بزرگداشت شهید آیت‌الله سید محمدباقر صدر (۱۳۷۹/۱۰/۲۹)
۳. بیانات در دیدار جمعی از نخبگان علمی (۱۳۸۱/۰۷/۰۳)
۴. بیانات در دیدار جمعی از نخبگان استان کرمان (۱۳۸۴/۰۲/۱۴)
۵. بیانات در دیدار اساتید و دانشجویان دانشگاه امام صادق علیه‌السلام (۱۳۸۴/۱۰/۲۹)
۶. بیانات در دیدار دانشگاهیان سمنان (۱۳۸۵/۰۸/۱۸)
۷. بیانات در دیدار نخبگان جوان (۱۳۸۶/۰۶/۱۲)
۸. بیانات در دیدار اساتید و رؤسای دانشگاه‌ها (۱۳۸۶/۰۷/۰۹)
۹. بیانات در دیدار نخبگان و فرهیختگان استان فارس (۱۳۸۷/۰۲/۱۷)
۱۰. بیانات در دیدار اساتید و دانشجویان در دانشگاه علم و صنعت (۱۳۸۷/۰۹/۲۴)
۱۱. پیام به کنگره بین‌المللی بزرگداشت ثقة‌الاسلام کلینی (ره) (۱۳۸۸/۰۲/۱۷)
۱۲. بیانات در دیدار دانشجویان در یازدهمین روز ماه رمضان (۱۳۸۹/۰۵/۳۱)
۱۳. بیانات در دیدار جمعی از کارآفرینان سراسر کشور (۱۳۸۹/۰۶/۱۶)
۱۴. بیانات در اجتماع مردم اسفراین (۱۳۹۱/۰۷/۲۲)
۱۵. بیانات در دیدار جوانان استان خراسان شمالی (۱۳۹۱/۰۷/۲۳)
۱۶. بیانات در دیدار شرکت‌کنندگان در اجلاس جهانی اساتید دانشگاه‌های جهان اسلام و بیداری اسلامی (۱۳۹۱/۰۹/۲۱)
۱۷. بیانات در دیدار اساتید دانشگاه‌ها (۱۳۹۲/۰۵/۱۵)
۱۸. بیانات در دیدار شرکت‌کنندگان در هفتمین همایش ملی نخبگان جوان (۱۳۹۲/۰۷/۱۷)
۱۹. بیانات در دیدار اعضای شورای عالی انقلاب فرهنگی (۱۳۹۲/۰۷/۱۷)
۲۰. ابلاغ سیاست‌های کلی «علم و فناوری» (۱۳۹۳/۰۶/۲۹)

۲۱. بیانات در دیدار جمعی از مداحان اهل بیت علیهم السلام (۱۳۹۵/۰۱/۱۱)
۲۲. بیانات در دیدار جمعی از استادان، نخبگان و پژوهشگران دانشگاهها (۱۳۹۷/۰۳/۲۰)
۲۳. بیانیه «گام دوم انقلاب» خطاب به ملت ایران (۱۳۹۷/۱۱/۲۲)

۳-۲. شناسایی ارتباطات موضوعی و خلاصه‌سازی نتایج

بررسی‌های انجام شده در گام ۱ در قالب جدول شماره (۱) ارائه شده است. در این بخش براساس تحلیل مضامین، مؤلفه‌های اصلی تأثیرگذار مستخرج از بیانات مقام معظم رهبری، مفاهیم هم‌ارز، ابعاد تحلیل و کارکردهای مرتبط با مرجعیت علمی تعیین شده‌اند.

جدول (۱): خلاصه‌سازی نتایج تحلیل مضامین بیانات رهبری در خصوص مرجعیت علمی

ردیف	عنوان سند (تاریخ)	محتوای برگرفته از سند در خصوص مرجعیت علمی	کارکرد موضوعی	بُعد تخصصی	مضامین مستخرج
۱	بیانات در دیدار اعضای بنیاد دایره-المعارف اسلامی (۱۳۶۸/۰۷/۳۰)	ساختن محلی برای یک مرکز تحقیقات علوم اسلامی	نهادسازی	علمی-مدیریتی	مرجعیت نهادی
۲	پیام به کنگره بزرگداشت شهید آیت‌الله سید محمدباقر صدر (۱۳۷۹/۱۰/۲۹)	با توجه به عمق فرهنگ اسلامی و برخورداری از علمای اسلامی قوی ایران می‌تواند در تحقیقات و مسایل علمی، اسلامی اولی باشد.	راهبری	فرهنگی/علمی	برتری در تحقیقات علمی-اسلامی
۳	بیانات در دیدار جمعی از نخبگان علمی (۱۳۸۱/۰۷/۰۳)	جامعه شیعی و اسلامی می‌توانست در آینده نزدیکی شاهد اوج دیگری در قلمرو مرجعیت و ریاست علمی و دینی باشد.	راهبری	علمی-فرهنگی	ریاست علمی و دینی
۴	بیانات در دیدار جمعی از نخبگان علمی (۱۳۸۱/۰۷/۰۳)	ایران تولید کننده خلاق علم	راهبری	علمی	تولید خلاقانه علم
۵	بیانات در دیدار جمعی از نخبگان استان کرمان (۱۳۸۴/۰۲/۱۴)	اگر در اکناف عالم یک پژوهشگر، یک دانشمند، بخواهد به فلان نظریه علمی یا نظریه فلسفی دست پیدا کند، ناچار باشد زبان فارسی را یاد بگیرد.	زیرساخت	علمی-فرهنگی	جایگاه زبان فارسی
۶	بیانات در دیدار جمعی از نخبگان استان کرمان (۱۳۸۴/۰۲/۱۴)	تا بیست، سی سال دیگر، کاری کنیم که وقتی نام‌آوران عرصه علم و فناوری را در دنیا نام می‌آورند، ایرانیان و کشور ما در صدر قرار بگیرد.	مداخله	علمی-مدیریتی	صدرنشینی علمی و فناورانه در دنیا
۷	بیانات در دیدار جمعی از نخبگان استان کرمان (۱۳۸۴/۰۲/۱۴)	باید اعتمادبه‌نفس ملی را در زمینه علم تقویت کرد	راهبری	علمی-فرهنگی	فرهنگ خودباوری علمی

ردیف	عنوان سند (تاریخ)	محتوای برگرفته از سند در خصوص مرجعیت علمی	کارکرد موضوعی	بُعد تخصصی	مضامین مستخرج
۸	بیانات در دیدار اساتید و دانشجویان دانشگاه امام صادق (علیه‌السلام) (۱۳۸۴/۱۰/۲۹)	شما باید در علم، یک حرکتی به وجود آورید.	مداخله	علمی	جریان‌سازی علمی
۹		دانشگاه امام صادق مرجع تحقیقات مراکز علمی و دانشگاه‌های دنیا بشود.	نهادسازی	علمی-مدیریتی	مرجعیت نهادی
۱۰		انسان‌های دانشمند و دانش‌پژوهی در هر نقطه دنیا وقتی دارد دنبال یک مطلبی می‌گردد، باید بتواند اثر علمی شما را در این پایگاه رایانه‌ای پیدا کند.	زیرساخت	علمی	برون‌گرایی علمی
۱۱		تحقیق علمی به معنای فقط فراگیری و تقلید نیست؛ تحقیق، ضد تقلید است.	راهبری	علمی-فرهنگی	نوآندیشی علمی
۱۲	بیانات در دیدار دانشگاهیان سمنان (۱۳۸۵/۰۸/۱۸)	در زمینه علم برای پنجاه سال آینده برنامه‌ریزی کنید؛ پنجاه سال بعد، کشور یکی از مراجع عمده و درجه اول علمی دنیا باشد.	راهبری	علمی-مدیریتی	درجه علمی برتر دنیا
۱۳		اگر کسی خواست با تازه‌های دانش آشنا شود، مجبور بشود زبان ملی فارسی را یاد بگیرد.	زیرساخت	علمی-فرهنگی	جایگاه زبان فارسی
۱۴		جوان ایرانی در استعداد‌های گوناگون، یک ظرفیت سطح بالا را داراست.	زیرساخت	علمی/فرهنگی	فرهنگ خودباوری علمی
۱۵		شما هدف را این قرار بدهید که ملت و کشور شما در یک دوره‌ای، بتواند مرجع علمی و فناوری در همه دنیا باشد.	راهبری	علمی-مدیریتی	مرجع علمی و فناوری
۱۶	بیانات در دیدار نخبگان جوان (۱۳۸۶/۰۶/۱۲)	هر دانشمندی اگر بخواهد به آخرین فرآورده‌های علمی دست پیدا کند، ناچار باشد زبان فارسی را که شما اثرتان را به زبان فارسی نوشته‌اید، یاد بگیرد	مداخله	علمی-فرهنگی	جایگاه زبان فارسی
۱۷		همتان را پیشرفت در زمینه دانش و شکستن مرزهای علم قرار بدهید.	راهبری	علمی-مدیریتی	شکستن مرزهای علم
۱۸	بیانات در دیدار اساتید و رؤسای دانشگاه‌ها (۱۳۸۶/۰۷/۰۹)	تهیه نقشه جامع علمی برای تحقق سند چشم‌انداز و دستیابی به مرجعیت علمی	زیرساخت/مداخله	علمی/مدیریتی	نقشه جامع علمی کشور
۱۹		اجرائی کردن اهداف و شعارها توسط نقشه جامع علمی به صورت یک گفت‌وگو	مداخله	علمی-فرهنگی-مدیریتی	گفتمان‌سازی علمی
۲۰		باید سند چشم‌انداز را به عنوان یک دستورالعمل به حساب آوریم و برای جزء جزء آن، راه‌کار پیدا کنیم.	زیرساخت/مداخله	مدیریتی	دستنامه‌های اجرایی

ردیف	عنوان سند (تاریخ)	محتوای برگزیده از سند در خصوص مرجعیت علمی	کارکرد موضوعی	بُعد تخصصی	مضامین مستخرج
۲۱	بیانات در دیدار نخبگان و فرهیختگان استان فارس (۱۳۸۷/۰۲/۱۷)	آن روزی که ملت‌های دنیا، دانشمندان و اندیشمندان عالم احساس کنند به ایران، به زبان ایران، به فرهنگ ایران نیاز دارند برای اینکه گام‌های نوئی را در مسائل علمی بردارند.	زیرساخت/ راهبری	علمی- فرهنگی	جایگاه زبان فارسی/ نوگرایی علمی
۲۲	بیانات در دیدار اساتید و دانشجویان در دانشگاه علم و صنعت (۱۳۸۷/۰۹/۲۴)	دستیابی کشور به عزت ملی	راهبری	علمی- سیاسی	عزت ملی
۲۳		جوینده‌ی دانش، طالب علم، مجبور باشد بیاید سراغ شما، سراغ کتاب شما؛ مجبور باشد زبان شما را یاد بگیرد تا بتواند از دانش شما استفاده کند.	زیرساخت	علمی- فرهنگی	جایگاه زبان فارسی
۲۴		کشور ما و ملت ما کاروان دانش را آنچنان پیش برد که بتواند در دنیا مرجع علمی باشد؛ احساس خودآگاهی که «باید» و احساس کنیم که «می‌توانیم»	مداخله	علمی- مدیریتی- فرهنگی	خودباوری علمی
۲۵		تهیه نقشه علمی جامع کشور است که کشور از لحاظ تحصیل علم و طلب علوم مختلف دچار سردرگمی نباشد.	زیرساخت/ مداخله	علمی/ مدیریتی	نقشه جامع علمی کشور
۲۶	بیانات در دیدار اساتید و دانشجویان در دانشگاه علم و صنعت (۱۳۸۷/۰۹/۲۴)	ایجاد نظام مهندسی این نقشه برای پیشرفت علم در کشور و تبدیل نقشه جامع علمی به صدها پروژه علمی، سپردن پروژه‌ها به پیمانکاران امینی همچون دانشگاه‌ها و اساتید و مراکز تحقیقاتی دانشگاه‌ها	مداخله	مدیریتی	نظام مهندسی پیشرفت علمی
۲۷		ایجاد شبکه نظارت بر این پیشرفت علمی و حسن اجراء برای پیشرفت علم در کشور	مراقبه	مدیریتی	شبکه نظارت پیشرفت علمی
۲۸		درگیر کردن استاد، دانشجو، محقق برای پیشرفت علم در کشور و مرجعیت علمی یافتن دانشگاه‌های ایران و دانشمندان ایران	مداخله	مدیریتی	ذی‌نفعان کلیدی پیشرفت علمی
۲۹		پیام به کنگره بین‌المللی بزرگداشت ثقة‌الاسلام کلینی (ره) (۱۳۸۸/۰۲/۱۷)	کتاب کافی بیش از هزار سال است که مرجعیت علمی دارد و بین جوامع شیعه، دست به دست می‌گردد و هرگز هیچ فقیه، متکلم یا مفسر شیعه، از آن، مستغنی نبوده است.	مراقبه	علمی
۳۰	بیانات در دیدار دانشجویان در یازدهمین روز ماه رمضان (۱۳۸۹/۰۵/۳۱)	روند دخالت دادن علم و فناوری در امر تصمیم‌گیری و سیاست‌گذاری	راهبری/ مراقبه	مدیریتی	الزامات مرجعیت علمی

ردیف	عنوان سند (تاریخ)	محتوای برگرفته از سند در خصوص مرجعیت علمی	کارکرد موضوعی	بُعد تخصصی	مضامین مستخرج
۳۱	بیانات در دیدار جمعی از کارآفرینان سراسر کشور (۱۳۸۹/۰۶/۱۶)	با اداره یک کشور توسط اسلام، هم از لحاظ عملی و از لحاظ تولیدات، مرجع مراجعات مردم دنیا خواهید شد.	مداخله	فرهنگی - مدیریتی	مرجعیت در تولید
۳۲		ملت ایران این استعداد را دارد که آنقدر پیشرفت کند که بتواند در جهات گوناگون به عنوان یک الگویی در دنیا خودش را نشان دهد.	مداقه	فرهنگی	الگو سازی جهانی
۳۳	بیانات در اجتماع مردم اسفراین (۱۳۹۱/۰۷/۲۲)	ما در دنیا پیشرو بودیم؛ پیشرو در علم بودیم، پیشرو در صنعت بودیم، پیشرو در تمدن سازی بودیم، پیشرو در فرهنگ بودیم؛ دیگران از ما یاد می گرفتند، می آموختند؛ چرا امروز همان طور نشود؟	مداقه / راهبری / مداخله	علمی - فرهنگی	خودباوری علمی پیشرو در علم / پیشرو در فرهنگ تمدن سازی
۳۴		در دنیا به وضعی برسیم که اگر کسی بخواهد به تازه‌های علمی دست پیدا کند، مجبور باشد زبان فارسی یاد بگیرد.	راهبری	علمی - فرهنگی	جایگاه زبان فارسی
۳۵	بیانات در دیدار جوانان استان خراسان شمالی (۱۳۹۱/۰۷/۲۳)	ما مثل انگلیس‌ها که انگلیسی را در هند رایج کردند، زبان فارسی را رایج نکردیم؛ فارسی با میل مردم، با رفت‌وآمد شاعران و عارفان و عالمان و اینها به‌طور طبیعی رایج شد.	مداقه	علمی - فرهنگی	جایگاه زبان فارسی
۳۶	بیانات در دیدار شرکت‌کنندگان در اجلاس جهانی اساتید دانشگاه‌های جهان اسلام و بیداری اسلامی (۱۳۹۱/۰۹/۲۱)	باید کشورهای اسلامی از لحاظ علم و فناوری پیشرفت کنند. گفتم غرب و آمریکا به برکت علم توانستند بر کشورهای دنیا مسلط شوند؛ یکی از ابزارهاشان علم بود؛ ثروت را هم با علم به دست آوردند.	راهبری	فرهنگی - علمی - سیاسی	پیشرفت علم و فناوری سلطه‌گری علمی قدرت علمی
۳۷		ایران امروز از لحاظ علمی در رتبه شانزدهم دنیاست.	مداخله	علمی	برتری رتبه علمی
۳۸		شتاب علمی در ایران، شتاب زیادی است. البته ما از دنیا هنوز خیلی عقبیم. شتاب ما چندین برابر متوسط شتاب دنیاست، اما باز عقبیم.	مداقه	سیاسی - علمی - مدیریتی	شتاب علمی عقب‌ماندگی علمی
۳۹		یک روز در بخشی از تاریخ، علم دنیا دست ما مسلمان‌ها بوده؛ چرا امروز اینچنین نشود؟	مداقه	علمی - فرهنگی	خودباوری علمی
۴۰	بیانات در دیدار اساتید دانشگاه‌ها (۱۳۹۲/۰۵/۱۵)	از پیشرفت علمی در کشور برای گسترش و نفوذ زبان فارسی استفاده شود. باید نفوذ فرهنگی زبان فارسی در سطح جهان روزبه‌روز بیشتر شود.	راهبری	فرهنگی - سیاسی	نفوذ فرهنگی زبان فارسی
۴۱		فارسی بنویسید، فارسی واژه‌سازی کنید و اصطلاح ایجاد کنید. کاری کنیم که در آینده، آن کسانی که از پیشرفت‌های علمی کشور ما استفاده می‌کنند، ناچار شوند بروند زبان فارسی را یاد بگیرند.	زیرساخت	علمی - فرهنگی	جایگاه زبان فارسی

ردیف	عنوان سند (تاریخ)	محتوای برگزیده از سند در خصوص مرجعیت علمی	کارکرد موضوعی	بُعد تخصصی	مضامین مستخرج
۴۲	بیانات در دیدار شرکت‌کنندگان در هفتمین همایش ملی نخبگان جوان (۱۳۹۲/۰۷/۱۷)	رشد علمی ما امروز در مقیاس منطقه و در مقیاس جهانی خیلی خوب است. عدد مطلق رشد ما خوب است، شتاب رشد ما هم بسیار خوب است، یعنی شتاب پیشرفت خیلی بالا است؛ لکن این ملاک نیست؛ یعنی این شتاب باید محفوظ بماند.	مداقه	علمی - مدیریتی	تداوم رشد علمی
۴۳		کشور ما و مراکز علمی ما برای دنیا مرجع علمی بشوند.	نهادسازی / راهبری	مدیریتی - علمی	مرجعیت نهادی
۴۴		کاری کنید در دنیا هر کسی بخواهد به یافته‌های تازه علمی دست پیدا کند، مجبور بشود زبان فارسی یاد بگیرد.	مداخله	سیاسی - فرهنگی	نفوذ فرهنگی زبان فارسی
۴۵		بنده تصور نمی‌کنم که حالا این کار [رسیدن ایران به مرجعیت علمی دنیا] در ظرف پنج سال و ده سال و پانزده سال انجام بگیرد.	مداقه	مدیریتی	چشم‌انداز مرجعیت علمی
۴۶		در دانشگاه‌های آمریکا برجسته‌های درجه یک، معهود بودند و ایرانی‌ها در بین آنها بیشتر از همه بودند. ایرانی‌ها از متوسط استعداد جهانی بالاترند.	مداخله	علمی - مدیریتی - فرهنگی	نخبه‌پروری علمی خودباوری علمی
۴۷	بیانات در دیدار اعضای شورای عالی انقلاب فرهنگی (۱۳۹۲/۰۷/۱۷)	ملت ما گفته ما می‌توانیم به فله‌های رفیع علمی برسیم؛ می‌توانیم مرجع علمی جهان بشویم؛ می‌توانیم خودمان را از حقارت علمی نجات بدهیم، که امروز نجات دادند و دشمنان ما، مخالفین ما دارند اعتراف می‌کنند که ایران به دانش دست یافته. نگذارید از بین برود...	مراقبه	علمی - فرهنگی	خودباوری علمی
۴۸		ما می‌توانیم تمدن نوین اسلامی را برپا کنیم و دنیایی بسازیم که سرشار باشد از معنویت و با کمک معنویت و هدایت معنویت راه برود...	مداقه / راهبری	فرهنگی	تمدن سازی
۴۹	ابلاغ سیاست‌های کلی «علم و فناوری» (۱۳۹۳/۰۶/۲۹)	جهاد مستمر علمی با هدف کسب مرجعیت علمی و فناوری در جهان	راهبری	علمی - فرهنگی	جهاد مستمر علمی
۵۰		تولید علم و توسعه نوآوری و نظریه‌پردازی	راهبری	علمی	مرجعیت نوآوری
۵۱		ارتقاء جایگاه جهانی کشور در علم و فناوری و تبدیل ایران به قطب علمی و فناوری جهان اسلام	راهبری	علمی - فرهنگی	قطب علمی و فناوری
۵۲		توسعه علوم پایه و تحقیقات بنیادی	راهبری	علمی	مرجعیت در تحقیقات بنیادی
۵۳		تحول و ارتقاء علوم انسانی به‌ویژه تعمیق شناخت معارف دینی و مبانی انقلاب اسلامی	راهبری	علمی - فرهنگی	مرجعیت در علوم انسانی
۵۴		دستیابی به علوم و فناوری‌های پیشرفته با سیاست‌گذاری و برنامه‌ریزی ویژه	راهبری	علمی - مدیریتی	برتری در علوم و فناوری‌های پیشرفته

ردیف	عنوان سند (تاریخ)	محتوای برگرفته از سند در خصوص مرجعیت علمی	کارکرد موضوعی	بُعد تخصصی	مضامین مستخرج
۵۵	بیانات در دیدار جمعی از مداحان اهل بیت علیهم السلام	این [نظامی] که اینقدر استعداد زنده ماندن، استعداد گسترش یافتن و استعداد قوی شدن در او هست، بعد از این هم همین جور قوی‌تر خواهد شد، روزبه‌روز قوی‌تر خواهد شد.	مداقه	فرهنگی - علمی	خودباوری علمی
۵۶	السلام (۱۳۹۵/۰۱/۱۱)	شما باید کاری کنید که پنجاه سال بعد، اگر کسی خواست به تازه‌های علمی آن روز دست پیدا کند، مجبور بشود بیاید زبان فارسی یاد بگیرد.	راهبری	فرهنگی - سیاسی	نفوذ فرهنگی زبان فارسی
۵۷	بیانات در دیدار جمعی از استادان، نخبگان و پژوهشگران دانشگاه‌ها (۱۳۹۷/۰۳/۲۰)	هدف پژوهش قاعدتاً دو چیز است: یکی رسیدن به مرجعیت علمی و حضور در جمع سرآمدان علم و فناوری، دوم حل مسائل کنونی و آینده کشور.	راهبری	علمی - مدیریتی	سرآمدی علم و فناوری
۵۸		تحریم دشمنان، موتور پیشران کشور در عرصه علم و فناوری و ایجاد زیرساخت‌های حیاتی و اقتصادی و عمرانی شد که تا اکنون ثمرات بالندهی آن روزبه‌روز فراگیرتر می‌شود.	مداقه	علمی - سیاسی	پیشرانی علم و فناوری
۵۹	بیانیه گام دوم انقلاب (۱۳۹۷/۱۱/۲۲)	هزاران شرکت دانش‌بنیان، هزاران طرح زیرساختی و ضروری برای کشور، میلیون‌ها تحصیل‌کرده دانشگاهی یا در حال تحصیل، هزاران واحد دانشگاهی در سراسر کشور، ده‌ها طرح بزرگ با رتبه‌های نخستین در کل جهان، شصت برابر شدن صادرات غیرنفتی، نزدیک به ده برابر شدن واحدهای صنعتی، ده‌ها برابر شدن صنایع از نظر کیفی، تبدیل صنعت مونتاژ به فناوری بومی، برجستگی محسوس در رشته‌های گوناگون مهندسی از جمله در صنایع دفاعی، درخشش در رشته‌های مهم و حساس پزشکی و جایگاه مرجعیت در آن و ده‌ها نمونه دیگر از پیشرفت، محصول آن روحیه و آن حضور و آن احساس جمعی است که انقلاب برای کشور به ارمغان آورد.	مداقه / راهبری / مداخله	مدیریتی - علمی - فرهنگی	مدیریت جهادی خودباوری جمعی نمونه‌های مرجعیت علم و فناوری بومی
۶۰		ایران پیش از انقلاب، در تولید علم و فناوری صفر بود، در صنعت به‌جز مونتاژ و در علم به‌جز ترجمه هنری نداشت. موتور پیشران کشور در عرصه علم و فناوری و ایجاد زیرساخت‌های حیاتی و اقتصادی و عمرانی شد که تا اکنون ثمرات بالنده آن روزبه‌روز فراگیرتر می‌شود.	راهبری / مداقه	مدیریتی - سیاسی - علمی	پیشرانی علم و فناوری

منبع: یافته‌های پژوهش

همان‌طور که در جدول شماره (۱) ملاحظه می‌شود از میان ۶۰ متن برگرفته از بیانات مقام معظم رهبری در خصوص مرجعیت علمی، ۳۸ مضمون اصلی استخراج شده که در

چهار بُعد و شش کارکرد اصلی طبقه‌بندی شده‌اند. در بخش بعدی کدگذاری، طبقه‌بندی و تفسیر ابعاد و کارکردهای مذکور ارائه خواهد شد.

۳-۳. تلفیق نتایج مضامین مستخرج در ابعاد شناسایی شده برای مرجعیت علمی

در این گام، مضامین مستخرج در جدول شماره (۱) به تفکیک ابعاد تفسیر، طبقه‌بندی و ترجمان شده‌اند. بدین منظور در جدول شماره (۲)، از علامت‌های اختصاری برای هر یک از اسناد بیانیه‌ها و ابعاد متناظر استفاده شده است.

جدول (۲): تلفیق نتایج مضامین مستخرج در ابعاد شناسایی شده برای مرجعیت علمی

کد سند	عنوان سند (تاریخ)	علمی ^۶ (S)	مدیریتی ^۸ (M)	فرهنگی ^۹ (C)	سیاسی ^{۱۰} (P)
D1	بیانات در دیدار اعضای بنیاد دایره‌المعارف اسلامی (۱۳۳۸/۰۷/۳۰)	- مرجعیت نهادی - برتری در تحقیقات علمی - اسلامی	مرجعیت نهادی	برتری در تحقیقات علمی - اسلامی	-
D2	پیام به کنگره بزرگداشت شهید آیت‌الله سید محمدباقر صدر (۱۳۷۹/۱۰/۲۹)	ریاست علمی و دینی	-	ریاست علمی و دینی	-
D3	بیانات در دیدار جمعی از نخبگان علمی (۱۳۸۱/۰۷/۰۳)	تولید خلاقانه علم	-	-	-
D4	بیانات در دیدار جمعی از نخبگان استان کرمان (۱۳۸۴/۰۲/۱۴)	- جایگاه زبان فارسی - صدرنشینی علمی و فناورانه در دنیا - فرهنگ خودباوری علمی	صدرنشینی علمی و فناورانه در دنیا	- جایگاه زبان فارسی - فرهنگ خودباوری علمی	-
D5	بیانات در دیدار اساتید و دانشجویان دانشگاه امام صادق (علیه‌السلام) (۱۳۸۴/۱۰/۲۹)	- جریان‌سازی علمی - مرجعیت نهادی - برون‌گرایی علمی - نواندیشی علمی	مرجعیت نهادی	نواندیشی علمی	-
D6	بیانات در دیدار دانشگاهیان سمنان (۱۳۸۵/۰۸/۱۸)	- درجه علمی برتر دنیا - فرهنگ خودباوری علمی	درجه علمی برتر دنیا	- جایگاه زبان فارسی - فرهنگ خودباوری علمی	-
D7	بیانات در دیدار نخبگان جوان (۱۳۸۶/۰۶/۱۲)	- مرجع علمی و فناوری - جایگاه زبان فارسی - کستن مرزهای علم	- مرجع علمی و فناوری - شکستن مرزهای علم	جایگاه زبان فارسی	-

کد سند	عنوان سند (تاریخ)	علمی ^۶ (S)	مدیریتی ^۸ (M)	فرهنگی ^۹ (C)	سیاسی ^{۱۰} (P)
D8	بیانات در دیدار اساتید و رؤسای دانشگاه‌ها (۱۳۸۶/۰۷/۰۹)	- نقشه جامع علمی کشور - گفت‌وگوهای علمی	- نقشه جامع علمی کشور - گفت‌وگوهای علمی	گفت‌وگوهای علمی	-
D9	بیانات در دیدار نخبگان و فرهیختگان استان فارس (۱۳۸۷/۰۲/۱۷)	- نوگرایی علمی - جایگاه زبان فارسی	-	جایگاه زبان فارسی	-
D10	بیانات در دیدار اساتید و دانشجویان در دانشگاه علم و صنعت (۱۳۸۷/۰۹/۲۴)	- عزت ملی - جایگاه زبان فارسی - خودباوری علمی - نقشه جامع علمی کشور	- خودباوری علمی - نقشه جامع علمی کشور - نظام مهندسی - پیشرفت علمی - شبکه نظارت - پیشرفت علمی - ذی‌نفعان - کلیدی پیشرفت علمی	- جایگاه زبان فارسی - خودباوری علمی	عزت ملی
D11	پیام به کنگره بین‌المللی بزرگداشت ثقه‌الاسلام کلینی (ره) (۱۳۸۸/۰۲/۱۷)	ویژگی‌های آثار مرجع علمی	-	-	-
D12	بیانات در دیدار دانشجویان در یازدهمین روز ماه رمضان (۱۳۸۹/۰۵/۳۱)	-	الزامات مرجعیت علمی	-	-
D13	بیانات در دیدار جمعی از کارآفرینان سراسر کشور (۱۳۸۹/۰۶/۱۶)	-	مرجعیت در تولید	مرجعیت در تولید	-
D14	بیانات در اجتماع مردم اسفراین (۱۳۹۱/۰۷/۲۲)	- خودباوری علمی - پیشرو در علم - جایگاه زبان فارسی	-	- الگوسازی جهانی - پیشرو در فرهنگ - تمدن‌سازی - خودباوری علمی - جایگاه زبان فارسی	-
D15	بیانات در دیدار جوانان استان خراسان شمالی (۱۳۹۱/۰۷/۲۳)	جایگاه زبان فارسی	-	جایگاه زبان فارسی	-

کد سند	عنوان سند (تاریخ)	علمی ^۷ (S)	مدیریتی ^۸ (M)	فرهنگی ^۹ (C)	سیاسی ^{۱۰} (P)
D16	بیانات در دیدار شرکت‌کنندگان در اجلاس جهانی اساتید دانشگاه‌های جهان اسلام و بیداری اسلامی (۱۳۹۱/۰۹/۲۱)	- پیشرفت علم و فناوری - سلطه‌گری علمی - قدرت علمی - برتری رتبه علمی - شتاب علمی - عقب‌ماندگی علمی - خودباوری علمی	- شتاب علمی	- خودباوری علمی	- سلطه‌گری علمی - قدرت علمی - عقب‌ماندگی علمی
D17	بیانات در دیدار اساتید دانشگاه‌ها (۱۳۹۲/۰۵/۱۵)	جایگاه زبان فارسی	-	- نفوذ فرهنگی زبان فارسی - جایگاه زبان فارسی	نفوذ فرهنگی زبان فارسی
D18	بیانات در دیدار شرکت‌کنندگان در هفتمین همایش ملی نخبگان جوان (۱۳۹۲/۰۷/۱۷)	- تداوم رشد علمی - مرجعیت نهادی - نخبه‌پروری علمی - خودباوری علمی	- تداوم رشد علمی - مرجعیت نهادی - چشم‌انداز مرجعیت علمی - نخبه‌پروری علمی	- نفوذ فرهنگی زبان فارسی - خودباوری علمی	نفوذ فرهنگی زبان فارسی
D19	بیانات در دیدار اعضای شورای عالی انقلاب فرهنگی (۱۳۹۲/۰۷/۱۷)	خودباوری علمی	-	- خودباوری علمی - تمدن‌سازی	-
D20	ابلاغ سیاست‌های کلی «علم و فناوری» (۱۳۹۳/۰۶/۲۹)	- جهاد مستمر علمی - مرجعیت نوآوری - قطب علمی و فناوری - مرجعیت در تحقیقات بنیادی - مرجعیت در علوم انسانی - برتری در علوم و فناوری‌های پیشرفته	برتری در علوم و فناوری‌های پیشرفته	- جهاد مستمر علمی - قطب علمی و فناوری - مرجعیت در علوم انسانی	-
D21	بیانات در دیدار جمعی از مداحان اهل بیت علیهم‌السلام (۱۳۹۵/۰۱/۱۱)	خودباوری علمی	-	خودباوری علمی نفوذ فرهنگی زبان فارسی	نفوذ فرهنگی زبان فارسی
D22	بیانات در دیدار جمعی از استادان، نخبگان و پژوهشگران دانشگاه‌ها (۱۳۹۷/۰۳/۲۰)	سرآمدی علم و فناوری	سرآمدی علم و فناوری	-	-
D23	بیانیه گام دوم انقلاب (۱۳۹۷/۱۱/۲۲)	- پیشرانی علم و فناوری - نمونه‌های مرجعیت علم و فناوری - فناوری بومی	- مدیریت جهادی - فناوری بومی	- مدیریت جهادی - خودباوری جمعی	پیشرانی علم و فناوری

کد سند	عنوان سند (تاریخ)	علمی ^۶ (S)	مدیریتی ^۸ (M)	فرهنگی ^۹ (C)	سیاسی ^{۱۰} (P)
			- پیشرانی علم و فناوری	- فناوری بومی	
	میزان تأکید بر ابعاد مرجعیت علمی در اسناد بررسی شده	۲۳	۱۴	۱۹	۶

منبع: یافته‌های پژوهش

۳-۴. تلفیق نتایج مضامین مستخرج از کارکردهای بیانات رهبری برای حوزه مرجعیت علمی در این مرحله، مضامین مستخرج در جدول شماره (۱) به تفکیک کارکردها تفسیر، طبقه‌بندی و ترجمان شده‌اند. بدین منظور در جدول شماره (۳)، از علامت‌های اختصاری برای هر یک از اسناد بیانیه‌ها و کارکردها استفاده شده است.

جدول (۳): تلفیق نتایج مضامین مستخرج در کارکردهای بیانات رهبری برای حوزه مرجعیت علمی

کد سند	عنوان سند (تاریخ)	مداقه ^{۱۱} (A)	مراقبه ^{۱۲} (S)	مداخله ^{۱۳} (I)	راهبری ^{۱۴} (L)	زیرساخت ^{۱۵} (I ₂)	نهادسازی ^{۱۶} (I ₃)
D1	بیانات در دیدار اعضای بنیاد دایره-المعارف اسلامی (۱۳۳۸/۰۷/۳۰)	-	-	-	برتری در تحقیقات علمی - اسلامی	-	مرجعیت نهادی
D2	پیام به کنگره بزرگداشت شهید آیت‌الله سید محمدباقر صدر (۱۳۷۹/۱۰/۲۹)	-	-	-	ریاست علمی و دینی	-	-
D3	بیانات در دیدار جمعی از نخبگان علمی (۱۳۸۱/۰۷/۰۳)	-	-	-	تولید خلاقانه علم	-	-
D4	بیانات در دیدار جمعی از نخبگان استان کرمان (۱۳۸۴/۰۲/۱۴)	-	-	-	فرهنگ خودباوری علمی	جایگاه زبان فارسی	-
D5	بیانات در دیدار اساتید و دانشجویان دانشگاه امام صادق (علیه‌السلام) (۱۳۸۴/۱۰/۲۹)	-	-	-	نواندیشی علمی	برون‌گرایی علمی	مرجعیت نهادی
D6	بیانات در دیدار دانشگاهیان سمنان (۱۳۸۵/۰۸/۱۸)	-	-	-	درجه علمی برتر دنیا	- جایگاه زبان فارسی	-

								فرهنگ - خودباوری علمی
D7	بیانات در دیدار نخبگان جوان (۱۳۸۶/۰۶/۱۲)	-	-	جایگاه زبان فارسی	-	شکستن مرزهای علم - مرجع علمی و فناوری	-	-
D8	بیانات در دیدار اساتید و رؤسای دانشگاه‌ها (۱۳۸۶/۰۷/۰۹)	-	-	-	-	نقشه جامع علمی کشور	-	-
D9	بیانات در دیدار نخبگان و فرهیختگان استان فارس (۱۳۸۷/۰۲/۱۷)	-	-	-	-	نوگرایی علمی	جایگاه زبان فارسی	-
D10	بیانات در دیدار اساتید و دانشجویان در دانشگاه علم و صنعت (۱۳۸۷/۰۹/۲۴)	-	شبکه نظارت پیشرفت علمی	خودباوری علمی - نقشه جامع علمی کشور - نظام مهندسی پیشرفت علمی - ذی‌نفعان کلیدی پیشرفت علمی	عزت ملی	جایگاه زبان فارسی - نقشه جامع علمی کشور	-	-
D11	پیام به کنگره بین‌المللی بزرگداشت ثقة‌الاسلام کلینی (ره) (۱۳۸۸/۰۲/۱۷)	-	ویژگی‌های آثار مرجع	-	-	-	-	-
D12	بیانات در دیدار دانشجویان در یازدهمین روز ماه رمضان (۱۳۸۹/۰۵/۳۱)	-	الزامات علمی	الزامات مرجعیت علمی	-	-	-	-
D13	بیانات در دیدار جمعی از کارآفرینان سراسر کشور (۱۳۸۹/۰۶/۱۶)	-	-	مرجعیت در تولید	-	-	-	-
D14	بیانات در اجتماع مردم اسفرااین (۱۳۹۱/۰۷/۲۲)	-	الگوسازی - جهانی - خود باوری علمی	تمدن سازی	جایگاه زبان فارسی	-	-	-

					- پیشرو در علم - پیشرو در فرهنگ		
-	-	-	-	-	جایگاه زبان فارسی	بیانات در دیدار جوانان استان خراسان شمالی (۱۳۹۱/۰۷/۲۳)	D15
-	-	- پیشرفت علم و فناوری - سلطه‌گری علمی - قدرت علمی	- برتری رتبه علمی	-	- شتاب علمی - عقب ماندگی علمی - خود باوری علمی	بیانات در دیدار شرکت‌کنندگان در اجلاس جهانی اساتید دانشگاه‌های جهان اسلام و بیداری اسلامی (۱۳۹۱/۰۹/۲۱)	D16
-	جایگاه زبان فارسی	نفوذ فرهنگی زبان فارسی	-	-	-	بیانات در دیدار اساتید دانشگاه‌ها (۱۳۹۲/۰۵/۱۵)	D17
مرجعیت نهادی	-	مرجعیت نهادی	- نفوذ فرهنگی زبان فارسی - نخبه‌پروری علمی - خودباوری علمی	-	- تداوم رشد علمی - چشم‌انداز مرجعیت علمی	بیانات در دیدار شرکت‌کنندگان در هفتمین همایش ملی نخبگان جوان (۱۳۹۲/۰۷/۱۷)	D18
-	-	تمدن‌سازی	-	خودباوری علمی	تمدن‌سازی	بیانات در دیدار اعضای شورای عالی انقلاب فرهنگی (۱۳۹۲/۰۷/۱۷)	D19
-	-	- جهاد مستمر علمی - مرجعیت نوآوری - قطب علمی و فناوری - مرجعیت در تحقیقات بنیادی - مرجعیت در علوم انسانی - برتری در علوم و فناوری‌های پیشرفته	-	-	-	ابلاغ سیاست‌های کلی «علم و فناوری» (۱۳۹۳/۰۶/۲۹)	D20

D21	بیانات در دیدار جمعی از مداحان اهل بیت علیهم السلام (۱۳۹۵/۰۱/۱۱)	خودباوری علمی	-	-	نفوذ فرهنگی زبان فارسی	-	-
D22	بیانات در دیدار جمعی از استادان، نخبگان و پژوهشگران دانشگاهها (۱۳۹۷/۰۳/۲۰)	-	-	-	سرآمدی علم و فناوری	-	-
D23	بیانیه گام دوم انقلاب (۱۳۹۷/۱۱/۲۲)	- پیشرانی علم و فناوری - خود باوری جمعی	مدیریت جهادی	نمونه‌های مرجعیت علمی و فناوری	- پیشرانی کشور در علم و فناوری - فناوری بومی	-	-
	مجموع اسناد با هر یک از رویکرد در خصوص مرجعیت علمی	۷	۵	۱۰	۱۹	۷	۳

منبع: یافته‌های پژوهش

بحث و نتیجه‌گیری

با مطالعه بیانات مقام معظم رهبری تدابیر و راهبردهای ایشان در زمینه کسب مرجعیت علمی به خوبی مشهود است. براساس تحلیل مضمون انجام شده، اساسی‌ترین مضامین مستخرج از بیانات رهبری در خصوص مرجعیت علمی، به تفکیک کلیدواژه‌های اصلی، ابعاد و کارکردهای مرتبط با این کلیدواژه علمی ارائه شد.

همان‌طور که در جدول شماره (۲) مشخص است، بیشترین تأکید رهبری بر مرجعیت علمی از بُعد علمی (و فناوری) در همه اسناد، از بُعد فرهنگی در رتبه بعدی و از بُعد مدیریتی در رتبه سوم قرار گرفته است. البته اشاره به ابعاد سیاسی این اصطلاح علمی نیز مغفول نمانده است. آنچه از این جدول استنتاج می‌شود مهم‌ترین کلیدواژه‌هایی است که در هر بُعد مورد تأکید بیشتر قرار گرفته است. به عنوان مثال، کلیدواژه‌های اصلی بُعد فرهنگی «فرهنگ خودباوری علمی» و «جایگاه زبان فارسی» در مرجعیت علمی است که به نوعی زیربناهای مفهومی اصلی دستیابی به مرجعیت علمی را بیان می‌دارد.

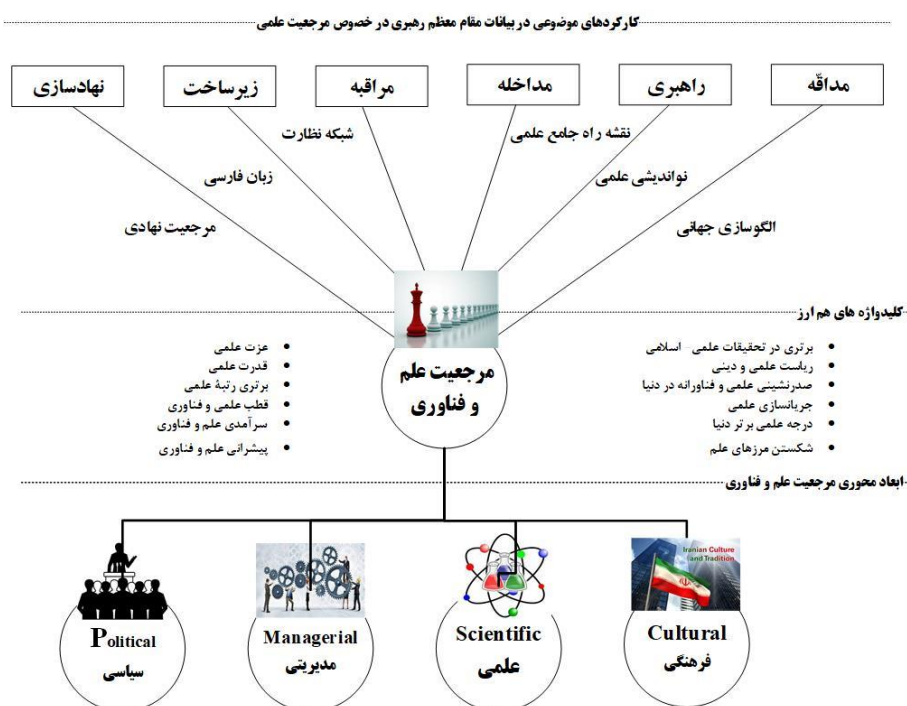
علاوه بر این، نتایج جدول شماره (۳) نیز نشان می‌دهد که مطابق انتظار، بیشترین تأکید مقام معظم رهبری در حوزه مرجعیت علمی در کارکرد راهبری قرار می‌گیرد. قاعدتاً در شأن آن مقام معظم، تعیین جهت‌گیری‌های کلان و الزامات سطح سیاست‌گذاری این

حوزه خواهد بود، اگرچه رهنمودهایی را در سایر حوزه‌های مرتبط با حوزه سیاست‌گذاری ناظر بر جلب مذاقه بیشتر بر مسائل و پیشینه‌های موجود، تأکید بر مداخله‌های خاص، توجه به زیرساخت‌های فرهنگی و نهادسازی‌های مورد نیاز احتمالی و پایش و نظارت بر حسن انجام اقدامات، فرموده‌اند که به دلیل خاص بودن آن توجه سیاستی بیشتری را می‌طلبد. براساس تفسیر این نتایج به شرح جداول شماره (۲) و (۳)، مدل مفهومی «مرجعیت علمی» مستخرج از بیانات مقام معظم رهبری به شرح شکل شماره (۳) پیاده‌سازی شده است.

یقیناً عدم همپوشانی و اشتراک مفاهیم و مؤلفه‌های پژوهش‌های پیشین با ابعاد و کارکردهای شناسایی شده در این پژوهش، از منظرهای مختلف فکری پژوهشگران در نظام‌های گوناگون حقیقی و حقوقی نشأت می‌پذیرد. همان‌طور که قلی‌پور (۱۳۹۹) سه حیث چرایی، چگونگی و چیستی مرجعیت علمی و در مقابل لطیفی و همکاران (۱۳۹۷) راهبردهایی همچون «وحدت حوزه و دانشگاه»، «نهضت نرم‌افزاری و تولید علم»، «تحول در آموزش و پرورش» را به منظور بازشناسی و تبیین مؤلفه‌های تشکیل‌دهنده مفهوم مرجعیت علمی مورد تأکید قرار داده‌اند. با وجود ادراکات چندوجهی از مفهوم «مرجعیت علمی» در بین پژوهش‌های انجام شده، نتایج پژوهش سعدآبادی، رحیمی‌راد و فرتاش (۱۳۹۹) با مؤلفه‌های پژوهش حاضر در محوریت ابعاد دارای مشابهت زیادی است. گفتنی است پیش‌نیاز حرکت به سمت آرمان مرجعیت علمی و احراز مقام ممتاز جهانی، وجود تصویری یکسان از این مفهوم است و تبیین مؤلفه‌های تشکیل‌دهنده مفهوم مرجعیت علمی، شبکه معنایی مرجعیت علمی را در ذهن اعضای یک نهاد علمی به‌طور خاص و آحاد جامعه به صورت عام توسعه می‌دهد. لذا لزوم خروجی مفاهیم یک‌دست از پژوهش‌ها، جهت تحقق مرجعیت علمی و دستیابی به آن امری مهم به نظر می‌رسد.

در این مدل سه سطحی، در سطح اول کارکردهای موضوعی مورد اشاره در بیانات براساس بافتار سیاست‌گذاری حوزه علم و فناوری کشور و براساس مدل چرخه سیاست‌گذاری ارائه شده است. همچنین برخی از کلیدواژه‌های اصلی هر یک از کارکردهای موضوعی نیز اشاره گردیده است. در سطح دوم واژگان هم‌ارز مرجعیت علم

و فناوری مشاهده می‌شود که می‌تواند به عنوان کلیدواژه‌های اصلی در شکل‌گیری و شناسایی متون مرتبط با این حوزه استفاده شود. در سطح سوم نیز ابعاد مرجعیت علمی از دیدگاه معظم له جمع‌بندی شده که متضمن ماهیت چندگانه این کلیدواژه علمی است اگرچه به ظاهر امر فقط در حوزه علمی (و فناوری) معنا دارد، اما ریشه‌های این اصطلاح بومی در سایر ابعاد سطح کلان نیز معنا پیدا می‌کند. شایان ذکر است جزئیات هر یک از اجزای مدل پیش از این در جداول شماره (۱)، (۲) و (۳) ارائه شده است و این مدل شماتیک تنها به منظور تلفیق خلاصه نتایج در سطوح مختلف مدل و ارتباط مفهومی آنها طراحی شده است.

شکل (۳): مدل مفهومی چندسطحی مرجعیت علمی مستخرج از بیانات مقام معظم رهبری

یادداشت‌ها

1. Scientific Supremacy

۲. بیانات در دیدار اساتید و دانشجویان دانشگاه امام صادق (ع) مورخ ۱۳۸۴/۱۰/۲۹

۳. بیانات در دیدار اساتید و دانشجویان دانشگاه علم و صنعت ایران مورخ ۱۳۸۷/۹/۲۴

4. Thematic Analysis

5. Noblit & Hare

6. Tags

7. Scientific Dimension

8. Managerial Dimension

9. Cultural Dimension

10. Political Dimension

11. Awareness

12. Supervision

13. Intervention

14. Leadership

15. Infrastructure

16. Institutionalization

کتابنامه

آزادی احمدآبادی، قاسم (۱۴۰۰). استخراج و اولویت‌بندی راهبردهای دستیابی به مرجعیت علمی در ایران با رویکرد مدل‌سازی ساختاری تفسیری. *فصلنامه مطالعات راهبردی سیاست‌گذاری عمومی*. ۱۲ (۴۱). ۲۴۰-۲۶۵.

پوررضا، رسول (۱۳۹۰). رسالت آموزش در کسب مرجعیت علمی از منظر نقشه جامع علمی کشور، *مجموعه مقالات اولین همایش ملی آموزش در ایران ۱۴۰۴*. تهران: پژوهشکده سیاست‌گذاری علم، فناوری و صنعت.

پایگاه اطلاع‌رسانی مقام معظم رهبری (۱۴۰۰). *مجموعه بیانات مقام معظم رهبری برگرفته از* <https://farsi.khamenei.ir> *تارنمای:*

رودی، کاوه (۱۳۸۹). دانشگاه و مرجع علمی: براساس تجربه دانشگاه امام صادق (ع). تهران، دانشگاه امام صادق (ع).

سعدآبادی، علی‌اصغر؛ رحیمی‌راد، زهره و فرتاش، کیارش (۱۳۹۹). بازشناسی مؤلفه‌های ناظر بر مفهوم مرجعیت علمی. *پژوهشنامه انقلاب اسلامی*. ۱۰ (۳۵). ۸۷-۱۱۵.

عابدی جعفری، حسن؛ تسلیمی، محمدسعید؛ فقیهی، ابوالحسن و شیخزاده، محمد (۱۳۹۰). تحلیل مضمون و شبکه مضامین: روشی ساده و کارآمد برای تبیین الگوهای موجود در داده‌های کیفی. *اندیشه مدیریت راهبردی*. ۵ (۲). ۱۵۱-۱۹۸.

فیاض، ایران‌دخت (۱۳۹۰). نقش و جایگاه نظام آموزشی در فرایند مرجعیت علمی کشور. مجموعه مقالات همایش ملی آموزش در ایران ۱۴۰۴. تهران: پژوهشکده سیاست‌گذاری علم، فناوری و صنعت.

قبادی، عبدالحمید (۱۳۸۵). مرجعیت علمی با رویکرد اسلامی. روزنامه رسالت. چهاردهم مرداد. ص. ۱۸.

قلی‌پور، حسین (۱۳۹۹). ساخت دانشگاه در افق مرجعیت علمی. تهران: انتشارات دانشگاه امام صادق (ع). چاپ اول.

قوام‌آبادی، محمدغلام؛ مرتضوی‌نژاد، سیدمهدی؛ نوروزی، سمیه؛ جوادی، مجتبی؛ نانی، سعید و عبدالحسین‌زاده، محمد (۱۳۹۴). الگوی مرجعیت علمی در جمهوری اسلامی ایران براساس بیانات مقام معظم رهبری. فصلنامه مطالعات راهبردی بسیج. ۱۸ (۶۸). ۳۰-۵.

لطیفی، میثم؛ طهماسبی بلوک‌آباد، رضا؛ جوادی، مجتبی و میرزایی هاوشکی، محمدحسن (۱۳۹۷). استخراج و اولویت‌بندی راهبردهای نیل به مرجعیت علمی ج.ا.ایران با روش تحلیل عملکرد- اهمیت (IPA). فصلنامه راهبرد. ۲۷ (۸۶). ۲۹-۵.

وائقی بادی، محمد؛ جوانعلی آذر؛ مرتضی و خندان، علی اصغر (۱۴۰۰). شناسایی و اولویت‌بندی موانع تحقق مرجعیت علمی در عرصه علوم انسانی (مورد مطالعه دانشگاه امام صادق علیه‌السلام). اندیشه مدیریت راهبردی. ۱۵ (۱). ۷۲-۲۹.

Doi: 10.30497/smt.2021.239314.3117

یزدانی، شهرام (۱۳۹۸). مرجعیت علمی: کتاب اول: مفاهیم، واژگان و تعاریف. تهران: مرکز ملی تحقیقات راهبردی آموزش پزشکی.

Eslami, M., Moghadamneya, S., Eslami, M., Ayati, M., Shafiee Jafarabadi, M. (2015). Scientific Authority in Health Sciences; Challenges and Solutions. *Future of Medical Education Journal*. 5 (4). 36-40.
Doi: 10.22038/fmej.2015.6456.